

**BOLALARDA KITOB O'QISHGA MOTIVATSIYANI OSHIRISHNING
PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI**

**Abu rayhon Beruniy nomidagi
Urganch davlat universiteti sport faoliyati,
Pedagogika va psixologiya fakulteti,
“Pedagogika va psixologiya “ kafedrası
dotsenti M.B.Saidmuratova**

ANNOTATSIYA

Bolalik davri — bu inson hayotining ilk bosqichi bo‘lib, jismoniy, aqliy va ruhiy rivojlanishning eng faol davridir. Bu davrda bola atrof-muhitni o‘rganadi, asosiy ko‘nikma va qadriyatlarni shakllantiradi. Ushbu maqolada bolalarda o‘quv motivatsiyasini rivojlantirishning psixologik va pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Bolalarni o‘quv faoliyatiga bo‘lgan qiziqishini oshirishda ota-onaning roli, ta‘lim metodlarining ta‘siri hamda motivatsiyaning turlari muhim o‘rin tutadi. Shuningdek, samarali motivatsion muhit yaratish orqali bolalarda mustaqil fikrlash, o‘zini rivojlantirish va ijtimoiy faollikni shakllantirish imkoniyatlari ko‘rib chiqilgan. Maqola zamonaviy ta‘limda motivatsiyani oshirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar bilan boyitilgan bo‘lib, u o‘qituvchilar, ota-onalar va pedagogik soha tadqiqotchilari uchun foydali manba hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: o‘quv motivatsiyasi, bolalik, kitob, ota-ona, psixologik asoslar, mustaqil fikrlash, tahlil qilish, ta‘lim jarayoni, ijtimoiy muhit, pedagogik yondashuvlar.

DEVELOPMENT OF LEARNING MOTIVATION IN CHILDREN

ANNOTATION

Childhood is the first stage of human life, the most active period of physical, mental and spiritual development. During this period, the child studies the environment, forms basic skills and values. This article analyzes the psychological and pedagogical foundations of developing learning motivation in children. The role of parents, the influence of teaching methods and types of motivation play an important role in increasing children's interest in learning activities. The possibilities of forming independent thinking, self-development and social activity in children by creating an

effective motivational environment are also considered. The article is enriched with practical recommendations for increasing motivation in modern education, and is a useful resource for teachers, parents and researchers in the pedagogical field.

Keywords: learning motivation, childhood, psychological foundations, independent thinking, analysis, educational process, social environment, pedagogical approaches.

KIRISH

Hozirgi zamon jamiyati tezkor o'zgarishlar, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va bilimlarning doimiy yangilanishi bilan tavsiflanadi. Bunday sharoitda insonning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va mantiqiy xulosalar chiqarish qobiliyati muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, bolalik davrida o'quv motivatsiyasini shakllantirish kelajak avlodning ijtimoiy faolligi, ijodkorligi va hayotiy muammolarni hal qilish qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi.

O'quv motivatsiyasi — bu bolaning bilim olishga, o'rganishga va o'zini rivojlantirishga bo'lgan ichki yoki tashqi rag'batidir. Bu insonni o'qishga undaydigan sabablar va istaklar yig'indisidir. Shu sababli, bolalarda o'quv motivatsiyasini rivojlantirishning psixologik asoslarini o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotda bolalik davrida o'quv motivatsiyasini rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar, ota-onaning roli, ijtimoiy muhitning ahamiyati, samarali pedagogik metodlar hamda qiziqishni rivojlantirishda kitoblarning o'rni tahlil qilinadi. Bolalarda o'quv motivatsiyasini rivojlantirish yo'llarini o'rganish orqali o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish hamda ularni mustaqil va ongli qaror qabul qilishga yo'naltirish mumkin.

MUHOKAMA VA NATIJALAR. Bolalik davri anatomik-fiziologik, ijtimoiy-psixologik jihatdan balog'atga yetishgacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi. Ushbu davr bolaning shaxs sifatida ulg'ayish, uning kishilik jamiyatining haqiqiy a'zosiga aylanish davri hisoblanadi. D.B.Elkoninning etnografik ma'lumotlariga asoslanib ko'rsatishicha, bolalik davri ularni ijtimoiy ishlab chiqarish tizimiga bevosita qo'sha olmaslik davrida yuzaga keladi. Rossiya psixologiya maktabining yan bir vakili L.S.Vigotskiyning ko'rsatishicha, madaniy-tarixiy psixologiya negizida bolaning rivojlanishini o'rganish – bolaning bir yosh pog'onasidan ikkinchisiga o'tishini, har bir yosh davrida yuz beradigan shaxsdagi o'zgarishlarni o'rganish va tahlil qilish demakdir. O'qishni o'rganish qiyin va davomli jarayon bo'lib, kitobga ishtiyoqli bo'lish bolaga yuzaga keladigan qiyinchiliklarni engishga yordam beradi. Bolalarni o'qishini

rag'batlantirish, ular maktabni boshlaganlarida muhim ahamiyatga ega. Agar talaba o'qishga bo'lgan ichki ishtiyoqni rivojlantirmasa, o'qish va yozishni o'rganish muammoli bo'ladi. Bolaning o'qishni istamasligining ko'plab sabablari bor va ba'zi hollarda ota-onalar e'tiborsizligi ham bunga sabab bo'lishi mumkin. Jumladan:

1. Kitoblar bilan tanishish uchun juda erta yosh. 3-4 yoshida bola harflarni o'rganish va kitob sahifalarini varaqlashdan ko'ra o'yinchoqlar bilan o'ynashni xohlaydi. Hatto eng rang-barang rasmlı kitob ham uning e'tiborini bir necha daqiqa ushlab turadi.

2. Ota-onaning bosimi, jazosi. Bola o'qishga qiziqish uyg'otadi, agar u yoqimli dam olish bilan bog'liq bo'lsa. Majburlash norozilik uyg'otadi: kitoblar o'quvchida salbiy his-tuyg'ular va xotiralarni uyg'otadi.

3. Vaqt o'tkazishning muqobil va qiziqarli usullari. Biz bugungi kunda barcha bolalarda mavjud bo'lgan smartfonlar va shunga o'xshash gadjetlar haqida gapiramiz.

4. Axborot olish uchun keng imkoniyatlar. Ilgari maktab o'quvchisi yoki talaba davrlık ish yoki insho tayyorlash uchun kutubxonalarda soatlab o'tirib, adabiyotni o'rganishi kerak edi. Endi ko'proq ma'lumot manbalari mavjud, bir nechta saytlarga tashrif buyurish kifoya.

5. Ota-onaning noto'g'ri namunasi. Agar ona va dadam hech qachon kitob olib, bo'sh vaqtlarini kompyuter yoki televizor qarshisida o'tkazmasalar, bola nima uchun boshqalarga qiziq bo'lmagan ishni qilish kerakligini tushunmaydi.

6. O'smirlik davridagi boshqa o'zgarishlar. O'zini kattalar deb hisoblagan o'smirlar ota-ona va pedagogik ta'sirni e'tiborsiz qoldiradilar va tengdoshlarining fikriga ko'proq qiziqishadi. O'smir, agar u to'g'ri kompaniya bilan o'ralgan bo'lsa, do'stlari o'qishni yaxshi ko'rsa va qunt bilan o'rgansa, o'qishni xohlaydi.

O'qishga qiziqishni rag'batlantirish usullari quyidagilar: 3 yoshdan 8 yoshgacha bo'lgan bolani kitob o'qishga undashning kuchli usuli bu mukofot tizimidan foydalanishdir. Dastlabki motivatsiya har bir o'qilgan kitob uchun yoqimli sovg'alar bo'lishi kerak. Asta-sekin, bola o'qish qanchalik maroqli ekanligini tushunadi va keyingi kitob hikoyasiga sho'ng'ish uchun unga dalda kerak bo'lmaydi. 10 va undan katta yoshdagi bolani o'qishga undash usullari har xil bo'lib, ota-onalar bilan muloqotni o'z ichiga oladi.

XULOSA. Bolalik davri — bu inson hayotining ilk bosqichi bo'lib, jismoniy, aqliy va ruhiy rivojlanishning eng faol davridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bolalarda o'quv motivatsiyasini rivojlantirish uchun samarali metodlardan foydalanish

zarur. Ota-onalarning faol yondashuvlari, rag'batlantirish usullari, qo'llab-quvvatlashi, maqtovlari bolalarning o'quv faoliyatiga bo'lgan qiziqishini oshirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Belenkaya, L. I. Bola va kitob. [Matn]/L. I. Belenkaya. - M.: VTSKhT, 2005. - 144 b.
2. Borodina V. A. O'qish psixologiyasi: darslik. nafaqa. - Sankt-Peterburg: SPbGAK, 1997. - 79 p.
4. Borodina V. A. Folklorda o'qish dunyosi va nafaqat ...: Akmeologik ustaxona. - Sankt-Peterburg, 2003. - 52p.
5. Borodina V. A. Intellektual va axborot faoliyatini faollashtirish
6. Kashkarov A.P. Bolaning shaxsiy manfaati. Bolalar adabiyoti byulleteni. 2-son. Sankt-Peterburg, 2011, p. 126–130
7. Saimuratova M.B Bolalarda kitob o'qishga qiziqishni shakllantirishning psixologik xususiyatlari. Avtoref. diss..... . ps. n. - T., 2023

Research Science and
Innovation House

